

FÖRTECKNING ÖVER LÄRARE I GÄLLSTAD FRÅN 1842-1950

Första folkskollärare i Gällstad var, som förut nämnts, Andreas Karlsson från Vallsjö i Småland. Han börja skolundervisningen här 1847 och tjänstgjorde till 1895. Enligt berättelser av äldre personer som gått i hans skola, skulle han varit mycket energisk och försökte i möjligaste mån bibringa kunskaper, särskilt var detta fallet ifråga om kristendomsundervisning, Luthers katekes samt Biblisk historia. Detta främgar också av "journaler och matriklar", som han vid varje skolperiod med största noggrannhet upprättade. Flera av dessa matriklar finnas ännu i behåll och ur dessa kan anföras några utdrag från:

Matrikel öfver Ängabo, Bredareds och Påbo rotars skola från den 1 oktober 1851 till den 1 december nämnda år, upprättat af Andreas Karlsson, Folkskollärare.

Matrikeln upptager icke mindre än 22 kolumner, vilka samtliga äro ifyllda för de 65 barn, som inskrivits denna skolperiod. Första kolumnen är numrering av barnen, sedan följer "Barnens och Föräldrarnas namn" och bostad, vidare "Antagningsdag", som varierar från 1/9 t o m 17/9, sedan följer "Ålder vid antagandet". Åldern varierar också ganska mycket från 7 till 15½ år. Ex. Claes Johannisson från Bredared 8 o 16/12 år, Claes Enoch Svensson från Vestergård 11 o 8/12 år, Gustafva Fröjd från Soldattorpet 15 o 5/12 år o s v. Nästa kolumn gäller betyg för Innanläsning och därefter Utanläsning. Vidare Skrivning och sedan Räkning. Överst å kolumnen står angivet "De fyra sätten" eller "De fyra enkla talen", men det vill synas som om kunskap meddelats endast de tre: Addition, subtraktion och multiplikation, dessa är betygssatta A, B, C, stora eller lilla, allt efter kunskapen, men däremot saknas division helt och hållet och enligt de gamla elevernas meddelande fick de ej lära detta räknesätt. Kolumner finnes även för "Flit", för "Snille" och "Begåfning", varvid skilldes på "Mera och Lite". Huru många dagar eleverna varit borta är givetvis noggrant antecknat. "Därav genom Lof" och "utan Lof", "af Sjukdom" och "obekant anledning" finnes uppgift om. Flera av barnen gingo ej i skolan på hela tiden, vilket står antecknat i sista kolumnen. "Hafver sig ej i skolan på hela tiden infunnit", står antecknat för ett flertal barn. För några är antecknat orsaken varför de ej infunnit sig. Så heter det t ex för eleven August Englund: "Har ej i skolan sig infunnit emedan han vistas i Grönahög", och Karl Johan Andersson från Knölen "hafver sig i Skolan ej infunnit och vistas för närvarande i Marbäcks socken för att lära "Skräddaryrket". Per August Johansson från Öfvergården har begagnat skolan endast 12 dagar, icke närvarande vid Skolans slut. Dylika anmärkningar återkomma ganska

ofta i kolumnen: "Strödda Anmärkningar." Betygsättningen i kristendoms-kunskap är givetvis mest omständigt antecknat, det gäller såväl vid "antagandet" som vid "utgåendet". "Känner Bokstäverna", "Kan stava och lägga ihop", "Kan nöjaktigt läsa innantill i Lilla Katekesen", "Kan de 10 Budorden" osv, äro för de flesta anteckningar vid "Antagandet". Och vid "Utgåendet" är antecknat: "Har läst 1:sta och 2:dra Hufvudstycket i Katekesen". "Vid antagandet läst Buden och 1:sta Artikeln, vid utgåendet läst t o m 4:de Hufvudstycket." "Hade vid antagandet läst Luthers L;a Katekes, vid Utgången läst Bibl. hist. till stycket 33 av Gaml Test" Dylika anteckningar jämte betygsgraden, stor eller liten bokstav finnes vid varje elev.

En dylik "matrikel" är upprättad för varje skolperiod, såväl i Gällstad som Säm och Finnekumla, där Karlsson även undervisade vissa tider. Vid skrivning begagna han i stor utsträckning den s k tyska skrivstilen och alla äldre personer, som gått i skola för honom skriva exempelvis, *J=s* Karlsson etæ. Han skulle också varit en god sångare men några lektioner i sång gav han ej, men en eller annan gång sjöng han psalmversar för barnen. I kyrkan tjänstgjorde han som klockare. Då det den första tiden ej fanns orgel här fick han endast leda sången, sedermera blev han organist. Det säges att hans sjöng något långsamt och släpigt och det hände ibland att prästen, som var styvare i sång, kom att leda sången. Då teg Karlsson och yttrade till de som sutto honom närmast: "Nu ska en tro att han bölar där nere igen."

Andreas Karlsson, hade också en del kommunala uppdrag. Bl a mätte han in spannmål som bönderna skulle lämna. Vid dessa tillfällen bjöd han alltid på en sup brännvin, vilket han givetvis tog av eget förråd. Brännvinet, som kom från Intorps bränneri i Gällstad, kosta på den tiden endast 40 á 50 öre kannan och trakteringen blev därför inte så synnerligen kostsam. Även pojkar i 12-15 årsåldern bjöds på brännvin, men inte en hel sup, "bara en liten tår ska du ha", yttrade han. Själv använde han sprit mycket måttligt men var ej helnykterist. Det berättas att han vid ett kalas eller bjudning tog högst två supar, sedan ställde han glaset upp och nerpåvänt, till tecken på att han ej tog mer.

Under senare hälften av 1800-talet, var det en person, som hette J.V. Nyström, vilken undervisade i skrivning. Han kallade sig "skönskrivare" och hade ett par veckors skrivskola på samma platser, som den vanliga skolan hölls, dock naturligtvis vid annan tid än denna. Det var ej så många som begagna sig av skrivskolan, emedan man tyckte detta var en nästan onödig konst och bara man kände de olika skrivtecknen något så när och kunde skriva sitt namn, sen behövde man ej kunna mer. Denna undervisning var helt frivillig och Nyström undervisade även helt frivil-

ligt, fast någon ersättning måste han ju ha. Åldern spelade här ingen roll, somliga voro barn i 10-12 årsåldern, andra voro 25-30 år gamla. Bland andra Nyströms elever var min far, som deltog i hans skrivskola i Ängabo i början av 1870-talet. Enligt uppgift skulle Nyström haft mycket god "teknik" för skrivundervisning. Det första de fick göra när de börja skolan var att skriva på ett papper: "Sådan var min handstil innan jag övade hos J.V. Nyström." Sedan fick de göra "lätta", "hårda", "raka" och "böjda" streck. Det var första lektionen. "Andra lektionen var sammanhängande runda och avlånga krumelurer", med lätt hand" lydde termen. Sedan blev det stora och små bokstäver, först enstaka och sedan ord i olika sammansättningar. När skolan var slut fick eleven också skriva på ett papper: "Sådan är min handstil sedan jag i två veckor övat den hos skönskrivare J.V. Nyström." Resultatet var de flesta fall mycket gott och betecknande är att så gott som alla, som gått i Nyströms skrivskola hade nästan samma stil, åtminstone är det fallet med så många stilar jag varit i tillfälle att jämföra. Fast i viss mån inverka givetvis övning, somliga hade exempelvis någon affärsrörelse och hade mera skrivning andra åter skrev ganska sällan. En person uttryckte sig en gång, vid tal om skrivning, att han skriver bara en gång om året och det är när han skickar pengar till hypoteken. Detta blev givetvis inte så stor övning.

Efter Folkskollärare Andreas Karlsson, kom Vilhelm Fogelquist till Kyrkskolan i Gällstad och tjänstgjorde där till 1927, då han efterträddes av Eugen Tolke, vilken enligt nya skolreformen, erhölet befattningen som Överlärare i Åsundens storkommun.

Vilh. Fogelquist tjänstgjorde även såsom organist i Gällstads kyrka och såsom sångare kan han räknas som en av landets bästa kyrksångare. I Gällstads pastorat tjänstgjorde då en komminister som hade rykte om sig att vara "Sveriges bäste sångare" och när denna tjänstgjorde i Gällstad var det en verklig njutning att sitta i Gällstads kyrka. Fogelquist och komministern tävlade med varandra om vem som skulle vara värst, vilket man emellertid måste säga att prästen var. Vid ett tillfälle hade Fogelquist "glömt" noterna till Välsignelsen, vilken prästen brukade mässa. Enligt vad en del vill göra gällande hade Fogelquist avsiktligt glömt noterna, för att prästen ej skulle kunna mässa, det låg nämligen litet avundsjuka på prästen i försåt, därför att han var så överstyv. Emellertid när prästen märkte att tonen ej togs upp på orgeln och organisten satt orörlig och tyst, klämde prästen i att sjunga så man kunde tro att taket kunde lyfta sig. Samtliga åhörarna, slogos med häpnad och alla voro eniga om att han slagit alla tidigare rekord ifråga om sång.

Efter gudstjänstens slut hade prästen, (Komminister Claes Jakobsson i Tvärred), som var en stor spjuver, när han så ville, tackat Fogelquist för "hjälpen". Fogelquist, som förstod undermeningen och eljest var ganska slagfärdig hade nu ingenting att svara. Själv minnes jag mycket väl dessa båda storsångare och var närvarande även vid ovannämnda tillfälle, vilket jag för övrigt aldrig glömmer. Pastor Jakobssons röst påminde mycket om Jussi Björling fast för egen del tycker jag, som även många andra sagt, att han överträffade denne. Fogelquist åter liknade mycket Joel Berglund.

Fogelquist var även poststationsföreståndare i Gällstad under många år, och såsom sådan hade han rykte om sig att vara mycket kinkig och mindre tillmötesgående, men skötte denna tjänst f.ö. bra. Särskilt var han noga med att man passa tiden när posten var öppen, samt att det var jämna pengar om man skulle betala något. Själv fick jag erfara detta vid flera tillfällen. En gång hade min far fått ett paket, som postförskott. Avin hade postbudet haft med sig, men paketet fick vi själva hämta i Gällstad. Postkontoret var inrymt i skolans förstuga och en del mindre värdefull post fick ligga i verandan. När jag kom var såväl dörren till verandan, som den andra dörren till "kontoret" öppen och jag trodde naturligtvis att posten skulle vara öppen för expeditionsärenden. Fogelquist och en annan person sutto vid postbordet och prata. Jag lade avin och jämna pengar på bordet och bad att få lösa ut ett paket. "Inte idag, min lille gubbe" sade han, "posten är stängd och öppnas inte förrän kl. 1 i morgon". Så tog han mig i nacken och skicka ut mig ganska omilt genom dörren. Jag hade ju inte annat att göra än gå hem igen den över en halv mil långa vägen, och utan paket. Jag slapp emellertid att gå nästa dag och sedan gick far själv efter den. Han hade då frågat varför han inte kunde lämna mig paketet, när han i alla fall hade öppet där och satt på kontoret. Fogelquist hade svarat att det var för att lära folk att komma på rätt tid och tillade: "förresten visste jag inte att det var din pojk." Far och Fogelquist voro goda vänner och nu skulle det låta, som om jag skulle fått paketet om han bara vetat vems pojken var. Posten var öppen även på söndagar, en halvtimme före gudstjänstens början, (när det var tidig tjänst, vid eftermiddagstjänst var det stängt). En gång skulle jag lämna ett brev, men hade ej något frimärke, vilket på den tiden var 10 öre för vanligt brevporto. Jag hade ej heller jämna pengar utan en 25-öring vilken jag lämna fram tillsammans med brevet. "Du får köpa frimärke först," sade Fogelquist. "Ja, jag skall be få ett", svara jag. "Och så skall det vara jämna pengar," fortsatte han. Jag svara att jag ej hade mindre än en tjugofemöring. Då gav han mig två 10-öres och ett 5-öres

frimärke och sade att jag får frankera brevet och sedan lägga det i postlådan utanför. Vad detta skulle vara för nytta till vet jag inte, utan möjligen det att han mena jag skulle ha så många besvär som möjligt. Fogelquist tjänstgjorde som folkskollärare i Gällstads kyrkskola till 1926, då han efterträddes av Eugen Tolke, vilken 1950 valdes till Överlärare vid storkommunens folkskolor.

När Bystads Folkskola 1915 var färdig att tagas i bruk, valdes folkskollärare Erik Molin till lärare här, vilken emellertid endast innehade tjänsten ett par år. Efter honom valdes en folkskollärarinna, fröken Ebba Nilsson där ända tills den nya skolreformen på 40-talet genomfördes.

Vid Påbo folkskola tjänstgjorde de första åren samme lärare, som i Gällstad, men 1880 valdes till lärarinna härstädes, Fröken Ida Melin, vilken tjänstgjorde här till 1903, då hon blev uppsagd från sin plats emedan hon, som det hette, "ej var kompetent att sköta denna tjänst." Verkliga förhållandet var emellertid att hon ej ville frångå sina frikyrkliga åsikter och besökte missionshus i stället för kyrkan, och deltog även i dessas nattvardsgudstjänster. I Gällstad fanns inga frikyrkliga sammanslutningar, men i Gullered, Grönahög och Hössna fanns församlingar, till vilka hon anslöt sig. Hon var även starkt nykterhetsvän och tillhörde blåbandisterna, vilket heller inte var så bra. I en av blåbandisternas tidningar stod vid tiden för hennes avsättning en karrikatyrteckning, som skulle illustrera händelsen. En tjock, skäggig gubbe föreställde en präst, fråga en liten pojk varför han grät. "Jo" svara pojken, "den lee påven i G. har satt av min snälla lärarinna för att hon blivit blåbandist." "Påven i G." var givetvis ingen annan än församlingens präst, som var skolrådets ordförande och meningen var alltså att det var han som avsatt lärarinnan. Hon var också själv medveten om varför hon blev avsatt och i sitt avskedstal till eleverna (av vilka även undertecknad var en), uttryckte hon detta klart och tydligt. Hon yttrade bl a att hon under flera år fått lida smälek för Kristi skull och denna smälek har på senare tid haft karaktär av ren förföljelse, vilket hon emellertid led med glädje. Vi barn, begrep ej då vad hon menade med "martyrskap", "kors" och "lidande för Kristi skull", men däremot förstod vid någorlunda betydelsen av "förföljelse" att det betydde att man var "stygg" mot henne och det tyckte vi alla var orättvist. Vi hade satsat en krona var till en liten minnesgåva, som en av flickorna lämna henne. Lärarinnan tackade under djup rörelse, som det brukar heta, hon grät och vi barn gräto också, både förför att vi alltid tyckt hon var snäll, men kanske mest därför att hon sagt att hon var "förföljd". Ännu, över 50 år därefter, känner jag hur varm hennes hand var när hon räckte den till var och en av oss och sade: "Gud välsigne dig!"

0

Så valdes en ny lärarinna, fröken Olivia Olsson. Av någon anledning kunde hon emellertid ej tillträda platsen med detsamma, en vikarie fick tjänstgöra en termin. Hon hette Eva Sahlmark, endast 19 år gammal och var nyexaminerad småskollärarinna och enligt mångas mening ej skickad att vara folkskollärarinna i Påbo. Vi barn var emellertid mycket förtjusta i henne. Hon såg ju ut som en "skoltös" själv, vacker som en bild och därtill "snäll", i den betydelsen som skolbarn i allmänhet tycka lärarna är snälla, då de få göra nästan som de vill, slippa några läxor och endast läsa något innantill, samt skriva och räkna. Detta kunde vi ju nöjaktigt förut och nu blev det bara att repetera förut inhämtade kunskaper. I alla läroböcker lästes endast innantill, aldrig förekom en fråga bredvid, eller en förklaring etc.

När vårterminen började kom den nyvalda folkskollärarinnan Olivia Olsson. Hon hade helt andra undervisningsmetoder i alla ämnen och var ytterst noggrann i sin undervisning. Slarv eller fusk tåldes inte och hon ingav en utomordentlig respekt hos sina elever. Ändock var hon inte, som man brukar säga sträng, i den bemärkelsen att hon smällde och slog vid minsta förseelse, men hon hade en blick, som, när hon bestraffade någon, gjorde den mäst odygdige spak. Och när bestraffningen var över var hon sig lik, som om ingenting hänt. Hon tycktes ha ögon och öron överallt. Vid minsta viskning knacka hon i bordet och såg "sträng" ut, sedan blev det tyst åtminstone den dagen. Vid större förseelser fick vederbörande stå i "skamvrån" en stund, vilket ofta hade god verkan, ty det var verkligen skamligt att stå längst fram i en vrån, vänd emot kamraterna, åtminstone om man får dömma efter hur pojken eller flickan reagera när de stod i skamvrån. Oftast ville de vända sig från kamraterna med huvudet mot väggen, men det gick förstås inte an och i de flesta fall blev det gråt, men det var högst sällan någon behövde stå i skamvrån mer än en gång. Var det någon som slarva med läxor fick han "bakläxa" till nästa gång, och fick då repetera. Hon förstod mycket väl om barnen voro mindre begåvade eller det förelåg slarv och de behandlades också därefter. Själv gick jag tre år i skola för fröken Olsson och jag har endast glada minnen från denna tid. Jag var också med vid den första sk fortsättnings-skola som hölls i Påbo, för avgående elever. Fortsättningsskolan hölls tre veckor före och tre veckor efter jul, alltså innan vårterminen börja. Denna skola var då frivillig och under första delen, d v s före jul, var det tolv barn, som deltog, men efter jul endast fyra.

Fröken Olsson tjänstgjorde i Påbo till 1932. Hon ansågs som en mycket dugande lärarinna. "En av de bästa lärarna i hela mitt distrikt", yttrade skolinspektören vid ett tillfälle, och redan vid hennes första examen i Påbo, fällde skolrådets odrf. det omdömet att "Påboborna och de rotar

som höra till denna skola, kunna skatta sig verkligt lyckliga, som ha fått en sådan lärarinna." Det gjorde också de flesta och hon var för många, icke endast en lärarinna för barnen i skolan, utan även utom denna, ett föredöme för ung och gammal och vilken gav råd och lärdom även i saker, som inte direkt gällde skolarbete. Hon var på sin tid den "ledande" i denna del av socknen. Med sina forna elever ville hon alltid stå i kontakt och ville gärna prata med dem när tillfälle därtill gavs, men jag tror att samtliga kände en viss vördnad och respekt för henne. En av hennes första elever, som sedermera kom ut i högre skola, blev präst och kyrkoherde, yttrade en gång att han alltid kände sig lika liten och okunnig, när han träffa fröken Olsson, som på den tiden han gick i skola för henne, och själv måste jag erkänna att, ehuru det alltid var mycket roligt att träffa henne, vilket jag ofta gjorde, kände jag samma respekt och samma litenhet inför henne, som när jag satt på skolbänken.

1932 valdes en manlig lärare vid Påbo folkskola. Intresset för slöjd för gossar, som man dittills inte haft, avgjorde att det blev en manlig lärare. Flickorna hade förut i flera år haft slöjd. Denne lärare hette Hans Carlsson. Han tjänstgjorde i Påbo i elva år, men sökte sedan en plats i Målsryd, vilken han även fick, men stanna där endast ett par år, varefter han flyttade till Rotebro i Södermanland, där han numera är överlärare.

Efter Hans Carlsson, valdes Per Brisme till folkskollärare i Påbo, vilken alltså för närvarande tjänstgör därstädes.

Detta är alltså Folkskollärarna, som tjänstgjort i Gällstad.

I äldre tid, ända tills i början av 1800-talet, fanns i Gällstad ingen fast anställd lärare. En nödtorvtig undervisning meddelades i hemmen av föräldrarna, men som inte heller dessa gått i någon skola, blev givetvis kunskaperna mycket minimala. Det var huvudsakligen läsning som meddelades. Enligt kunglig förordning redan från Gustaf Vasas tid ålåg det prästen i församlingen att i viss mån meddela undervisning åt personer, som så önskade, främst gällde detta läsning. Det var emellertid endast ett fåtal som begagna sig av sådan undervisning. I allmänhet var det endast prästens tjänstefolk, drängar och pigor, som han fick undervisa. I sin tur meddela dessa sedan undervisning i de sköna konsterna, läsning, skrivning och räkning. Även klockaren, kyrkstöten och andra tjänstemän meddela undervisning i dessa ämnen, ty enligt gällande stadgar borde "ingen kyrkivbetiening welijas uttan att thenne hade någor läsekunskaper och äfwen förfaren i skriftkunst." Klockaren tillhandahöll även böcker, abc-böcker "där ehnhwar medh något snille ok begofning kunde lara si sig läsa".

De första småskollärarinnorna här voro också tjänstepigor, som haft plats i prästgårdar. De benämndes ej med titlar som numera används, såsom fröken eller lärarinnan, utan barnen tilltalade dem med "moster" och till skillnad från andra mostrar kallades de oftast i dagligt tal för "skolemoster". Förut omnämnda pigan Cajsa Jönsdotter i Ängabo hade haft tjänst hos en komminister i Bondegerde, som hette Stenbäck och där fått lära sig läsa, skriva och räkna. Hon kallades alltid av eleverna (bland vilka även var min far) för "skolemoster", men barnens föräldrar och lärarinnans jämnåriga kallade henne "skole-Käsa" (Käsa=Cajsa).

Olaus Sjölin, L:a Skabo, hade varit rättare i Gällstads prästgård. Sedan köpte han en liten gård, som han skötte samtidigt med småskolläraretjänst.

Mot slutet av 1800-talet anställdes examinerade småskollärarinnor på flera ställen i Gällstad. Omkring 1880 valdes för Påbo småskola Amanda Karlsson, vilken jämväl vissa tider även undervisade i folkskolan. Efter några år sluta hon sin tjänst och efterträddes av Justilia Karlsson. Även hon tjänstgjorde endast några år och när småskolan i Kvarnhult var färdig förflyttas hon dit. Men hennes vistelse här blev även kortvarig, hon led av lungsjuka och måste avsäga sig uppdraget. Hon dog helt ung. Efter Justilia (Stili) Karlsson, valdes i Påbo lärarinnan Ellen Sandlund från Tokared, Strängsered. Hon tjänstgjorde i Påbo från 1894 till 1907, då hon helt hastigt avled, under det hon gick och vattna blommor i trädgården. Hon efterträddes av Ester Samuelsson, som tjänstgjorde ett par år för att i sin tur efterträddas av Anna Jakobsson. Hon var inte heller i Påbo mer än några år, utan fick plats i grannsocknen Södra Säms småskola. På 1920-talet valdes Edla Arell, vilken tjänstgjorde i över 30 år som småskollärarinna i Påbo och avgick vid uppnådd pensionsålder. År 1951 efterträddes hon av nuvarande lärarinnan Axi Larsson, som är infödd Gällstadsbo.

I Rännavägs småskola tjänstgjorde en tid förutnämnda J. Markströms dotter i Tåhagen, men när lägenheten Sandsjö inköptes till småskola valdes Berta Jönsson till lärarinna, vilken tjänstgjorde där i närmare 40 år och efterträddes sedan av Rut Persson, som sedermera förflyttades till Gällstads centralskola.

När småskola i Bystad inrättades valdes till lärarinna därstädes Christine Rydén, som även hade lång tjänstgöringstid, eller omkring 40 år. Efter henne tjänstgjorde ett par vikarierande lärarinnor, bl a nuvarande lärarinnan i Påbo, Axi Larsson, samt Linnéa Linnér, vilken endast tjänstgjorde en kort tid.

9
I Kvarnhult tjänstgjorde, som förut nämnts, Justilia Karlsson och efter henne ett par vikarierande lärarinnor. 1917 valdes Linnea Svensson vilken tjänstgjorde omkring 30 år i denna skola.

Lärarinnorna Edla Arell, Berta Jönsson, Christine Rydén och Linnea Svensson erhöilo 1949 Patriotiska sällskapets guldmedalj för långvarig och trogen tjänst.

Detta är de lärare som tjänstgjort i Gällstads församling, innan nuvarande Centralskolan byggdes och den nya skolreformen kom till. Skolförhållandena äro numera helt annorlunda än under dessa lärares tid. Detta gäller såväl undervisningen, som förhållandena i övrigt. Huruvida det nya systemet med skolskjutsar, matordning, sammanförandet av alla klasser i en skola, e t c är bättre än det gamla, därom råder det delade meningar. Under nuvarande goda vägförhållanden, såväl vinter- som sommartid, samt fortkomstmöjligheter med cykel, som numera varje barnunge är ägare till, kan det tyckas som om skolskjuts vore onödig. Barnen hinna för övrigt knappt hem förrän de få tag i sina cyklar och fara fram och åter, mångdubbelt längre än skolvägen. Och vad maten beträffar, så slutar ju skolan i regel så tidigt att barnen hinna hem innan man ätit middag i hemmet. Enligt flertalets mening är alltså både skolskjuts och skolmiddag en onödig kostnad, som kunde indragas. Då dessutom ett stort antal barn äro boende vid mindre bygdevägar, där skolskjutsen ej går fram anse sig dessa vara i viss mån missgynnade.

I äldre tiden, ända fram till på 1940-talet, var förhållandet annorlunda. Då fanns inget ordnat vägunderhåll och vintertid fick barnen ofta kliva i snö, så de knappast syntes i snödrivorna. När det var som värst yrväder hände det ibland att far eller någon äldre bror gick dem till mötes och "trampa ett spår" före dem.

Maten, som barnen hade med sig var i de flesta fall rikligt tilltagen. Den bestod av smörgås av sammalet rågbröd, med pålägg såsom ost, korv, ägg eller stekt fläsk, samt en kvartesflaska mjölk. I allmänhet hade också barnen med sig en bulle, veteskiva eller sockerring till "mellebit". "Mellebiten" äts vanligen på rasten före middagsrasten, eller också gömdes den och äts på hemvägen. Något av middagsmaten gömdes alltid till hemvägen. Inte därför att man var så illa hungrig, men det var roligt och dessutom tradition, att sitta på "Långaberget" och äta. Skolan slutade alltid kl. 4 och när vi kom hem var ju middagen för längesedan över, men mor hade satt undan mat, som vi skulle ha när vi kom hem.

Barnen hade vanligtvis en korg, som de buro sin mat och sina skolböcker

i. Korgarna, som kallades "skolekorgar" voro försedda med lock och tvenne böjda bärhandtag av rotting. Ibland hände det att korgen, efter lång tjänstgöringstid blev sliten, utan lock eller utan handtag, det botades med att handtagen ersattes med ett par "snoer" och i stället för lock lades en duk, handduk e d över korgens innehåll. Far förfärdigade åt mig ett skrin av bleck, som man t o m kunde hänga en hänglås för om man så ville. Det var viktigt i början, men blev i längden besvärligt att krångla med lås och nyckel och f ö innehöll det ju ingenting som behövde låsas för. Efter några dagar fick hänglåsen stanna hemma. Skolskrinet, som var vackert grönmålat, finnes ännu i behåll. Senare blev det skolväskor, med rem att hänga över axeln och numera är det mer eller mindre dyrbara portföljer, som barnen ha sina skolböcker i.

Tiderna och sederna ha kollosalt förändrats bara på ett 20-tal år. Då gingo barnen ofta med träskor till skolan, ett plagg som var både varmt och praktiskt när det var kallt eller vägarna voro smutsiga, när det var djup snö kunde man givetvis ej ha träskor. I skolan sattes träskorna i en lång prydlig rad i förstugan eller i verandan och sedan gick man i "strumpesocka" inne i skolan. Det var alltså en fördel för städerskan. Numera ha de flesta socknens barn aldrig sett ett par träskor och ännu mindre använt några. Sommartid gingo också barnen barfota, ända från mitten av maj till långt fram på hösten. Numera är även detta bortlagt, skor och sandaler i stil med de äldres, är den vanliga fotbeklädningen även för skolbarnen.

Ända tills fram på 40-talet var det varannandagsläsning i skolorna. I folkskolan gick första och andra klassens barn på tisdag, torsdag och lördag, tredje och fjärde klasserna p måndag, onsdag och fredag. Med skolgången var det ganska noga och bli hemma utan att först ha bett om lov gick inte an. Lov beviljades i regel om det inte blev allt för ofta. Förr fingo barnen hjälpa till med arbeten i hemmet, mycket mer än nu och alltid var det någon, som bad om lov för något arbete. Min far hade bleckslageri och det var många enklare arbeten, som jag kunde hjälpa till med. Var det någon brådiskande beställning som skulle skickas till viss dag, då måste jag ofta bedja om lov att få stanna hemma. Vid ett tillfälle visste jag inte riktigt vad jag skulle göra för saker, när jag bad om lov och när fröken fråga vad jag skulle göra sade jag att jag skulle göra bleck. Jag undrar vad du kan göra för bleck, sade hon. Jag fick emellertid lov, men måste lära mig även de läxor, som vi skulle ha den dagen.

Examen hölls regelbundet den 1 dec i närvaro av föräldrar, målsmän och skolrådsledamöterna, samt skolrådets ordförande, församlingen kyrkoherde.

Till examen skulle barnen ha nya kläder och framför allt skulle man "läsa på", så man kunde visa att man inhämtat kunskaper. Ofta hände det att kyrkoherden själv gav barnen några frågor. Vid ett tillfälle hade en pojke läst dikten "Svea" och när han läst några strofer från kyrkoherden vem skalden säger dessa ord till. "Till en liten flicka", svarade pojken. Svaret väckte givetvis munterhet både bland barnen och de äldre. Kyrkoherden gjorde sedan själv en förklaring av diktens innebörd.

Det är som nämnts, åtskilliga undervisningsmetoder som kommit till de senare åren, och det är möjligt att nya sådana komma att praktiseras i framtiden, då de nuvarande bliva ansedda som föråldrade.

Innan kapitlet om Skolan avslutas må även nämnas något om den på senare år mycket omdiskuterade skolagan.

I äldre tid fanns det kanske en del lärare, som till övermått begagna käppen eller knytnäven vid minsta förseelse, men i åtskilliga fall var käppen befogad, och den hade också en viss respekt med sig. Numera äro barnen medvetna om att kroppsaga är så gott som förbjuden och tro sig därför få göra hur de behaga. "Han vågar inte slå oss för då vet han hur det går". "Han kan bara våga sig." Dylika självsäkra uttryck får man ej sällan höra ifrån skolpojkar, som skryta med hur de svara sin lärare, eller vad de ha för sig under lekktionerna.

Under min skoltid såg jag aldrig käppen användas, men ett nyp i örat var det en och annan som fick. Men det berättas om "styggas pojkar" före min tid, och även i andra skolor, som titt och ofta fick karbas. Men karbasen var givetvis befogad. En gång var det en pojke som fick en fråga, under en kristendomslektion, vem som har skapat allt. Pojken reste på sig, men kunde ej svara på frågan. En kamrat som satt bakom honom viskade: "lurepetter". Den tillfrågade svarade också "lurepetter". Då blev förstås läraren arg och gav de båda pojkarna varsin örfil, så de höll på att ramla ur bänken båda två. En annan gång var det ett par pojkar som på en rast gav sig iväg för att leta efter kråkbo, och blevo borta en hel timme, som de skulle ha räknelektion på. Räkna ville de inte och så hade de sagt till kamraterna att de skulle smita ifrån räknetimen. När de sedan kom, så mötte förstås läraren dem med käppen och sedan fick de sitta kvar en timme efter de andra och räkna. En omkring 80-årig man har berättat att han och en kamrat "roat" sig med att kasta snöbollar på sin "skolemoster" när hon hämtat ved. Hon bestraffa dem förstås och sedan uppmana hon dem att bedja henne om förlåtelse för att de kastat snö. Pojkarna visste inte hur de skulle formulera anhållan om förlåtelse. Till sist yttrade den ene av dem: "Vare inte arga på mig moster!" Och den andra sade: "Bli i goa igen!" "Moster" gav dem båda hel och full förlåtelse.